

29. 1. 2026

DOHLEDOVÉ SDĚLENÍ Č.1/2026

Dohledové sdělení ke zkušenostem získaným v oblasti posuzování úvěruschopnosti v rámci dohledové činnosti nad nebankovními poskytovateli spotřebitelského úvěru, včetně využití automatizovaných modelů

1. ÚČEL DOHLEDOVÉHO SDĚLENÍ

Účelem tohoto dohledového sdělení je seznámit dohlížené subjekty a odbornou veřejnost s poznatky, které Česká národní banka (dále jen „ČNB“) získala v rámci výkonu dohledové činnosti nad nebankovními poskytovateli spotřebitelského úvěru a rovněž vymezit základní dohledová očekávání při plnění povinností podle ustanovení § 15 § 84 a § 86 ve spojení s ustanovením § 75 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSÚ“), a to včetně možnosti využití automatizovaných modelů pro ověření informací poskytnutých spotřebitelem v rámci procesu posouzení jeho úvěruschopnosti.¹

Pro účely tohoto sdělení se automatizovanými modely (dále také „modely“) rozumí statistické modely založené na systematickém kvantitativním vyhodnocení reprezentativního souboru dat z externích a interních zdrojů, které slouží k odhadu vybraných ekonomických charakteristik spotřebitele. Modely generují statisticky odvozené výstupy, které jsou využívány k posouzení individuálních charakteristik spotřebitele významných pro posouzení úvěruschopnosti a slouží jako nástroj pro ověření informací získaných od spotřebitele. V rámci tohoto ověření dochází k porovnání výstupů z modelu (např. pravděpodobné výše příjmů a výdajů spotřebitele) s informacemi poskytnutými samotným spotřebitelem.

¹ ČNB dovozovala možnost využít pro ověření informací poskytnutých spotřebitelem v rámci procesu posouzení úvěruschopnosti automatizovaný model i ze znění ZSÚ účinného do 31. 12. 2023. Zákon č. 462/2023 Sb., který ZSÚ novelizoval, zakotvil tuto možnost do ZSÚ explicitně. Více viz pozměňovací návrh Libora Turka číslo 3171 k sněmovnímu tisku 474/0 ze dne 15. 6. 2023.

2. SHRnutí PRÁVNÍ ÚPRAVY

Podle ustanovení § 15 ZSÚ je nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru (dále jen „NPSÚ“) povinen zavést a udržovat postupy a pravidla pro řádné poskytování úvěrů. Postupy a pravidla musí být přiměřená povaze, rozsahu a složitosti činností NPSÚ a musí zajišťovat řádné a plynulé poskytování spotřebitelského úvěru. Podle ustanovení § 15 odst. 2 písm. c) ZSÚ postupy a pravidla podle § 15 odst. 1 ZSÚ zahrnují pravidla a postupy pro posuzování úvěruschopnosti spotřebitele. Požadavky na výkon činnosti NPSÚ podle § 15 ZSÚ jsou blíže vysvětleny v benchmarku 3/2016 Požadavky na výkon činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru podle § 15 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru.²

Ustanovení § 84 odst. 1 ZSÚ zakotvuje povinnost poskytovatele zveřejnit nebo sdělit spotřebiteli, jaké informace a doklady pro jejich ověření musí spotřebitel předložit za účelem posouzení jeho úvěruschopnosti. Tyto informace musí být přiměřené a nezbytné. Podle § 84 odst. 2 ZSÚ je poskytovatel povinen informace poskytnuté spotřebitelem ověřit způsobem přiměřeným dané situaci, včetně možnosti využití automatizovaných modelů, a je-li to nutné, též použitím nezávisle ověřitelných údajů. Ustanovení § 86 odst. 1 ZSÚ požaduje, aby poskytovatel úvěruschopnost spotřebitele posoudil na základě informací, které získal z relevantních vnitřních nebo vnějších zdrojů, včetně spotřebitele, a které jsou nezbytné, spolehlivé, dostatečné a přiměřené k povaze, délce, výši a rizikosti úvěru pro spotřebitele. S odkazem na judikaturu Nejvyššího správního soudu je kvalifikovaná úvaha NPSÚ omezena zejména (i) požadavkem odborné péče NPSÚ ve smyslu § 75 ZSÚ a (ii) požadavkem na kvalitu informací o příjmech, výdajích a závazcích spotřebitele, přičemž nedoložené informace mohou jen stěží naplňovat požadavek spolehlivosti, uvedený v ustanovení § 86 odst. 1 ZSÚ.³ Poskytovatel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že nejsou důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet.

S požadavkem odborné péče souvisí i povinnost pořizování dokumentů dle požadavků § 78 odst. 1 ZSÚ, kdy tato povinnost je výslovně konkretizovaná ve vztahu k dokumentům nebo záznamům týkajícím se posuzování úvěruschopnosti spotřebitele, které musí poskytovatel uchovávat (§ 78 odst. 2 písm. b) ZSÚ). NPSÚ musí být schopen dohledovému orgánu náležitě prokázat plnění povinností uložených mu ZSÚ.

3. NĚKTERÉ NEDOSTATKY V OBLASTI POSUZOVÁNÍ ÚVĚRUSCHOPNOSTI ZJIŠTĚNÉ V RÁMCI VÝKONU DOHLEDU NAD NPSÚ

NEDOSTATKY V OBLASTI PŘÍJMŮ

Nedostatky v ověření zdroje a výše příjmu

- Akceptace deklarovaného zdroje a/nebo výše příjmu spotřebitele bez ověření přiměřeného dané situaci (např. doložením výpisů z bankovního účtu, potvrzením od zaměstnavatele atd.).

² Dostupný zde: <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financi-trh/galleries/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/download/dohledovy_benchmark_2016_03.pdf>

³ Více viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 1. 2024, č. j. 6 As 8/2023 - 57. K tomu dále srovnej Nález Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 4129/18.

- Akceptace deklarovaného zdroje a/nebo výše příjmu člena domácnosti/spolužadatele bez ověření.
- Akceptace sociálních dávek, které jsou sektorovými zákony⁴ účelově určeny ke krytí zákonem definovaných potřeb příjemce⁵ (např. příspěvek na mobilitu, na zvláštní pomůcku atd.).

Nedostatky v ověření předpokladů udržitelnosti příjmu ve vztahu k předpokládané době trvání úvěrového vztahu

- Absence postupů a pravidel pro zohlednění rizik spojených s možnou ztrátou nebo snížením příjmu spotřebitele (např. pro případy pracovního poměru na dobu určitou, odchodu do důchodu, sezonních zdrojů příjmu, pobírání podpory v nezaměstnanosti nebo rodičovského příspěvku, mimořádných složek mzdy/platu atd.).

Nedostatky automatizovaných modelů

- Využití nerelevantních a/nebo neaktualizovaných vstupních dat pro kalibraci modelu.
- Absence nebo nedostatečná dokumentace ke kalibraci a rekalibraci modelu.
- Kalibrace modelu vycházející z obchodních požadavků (např. zvýšení počtu poskytnutých spotřebitelských úvěrů) a nezohledňující požadavek na řádné posouzení úvěruschopnosti spotřebitele.
- Aplikace vysokých tolerančních odchylek, aniž by tato pravidla byla objektivně zdůvodněna a pravidelně přezkoumávána (např. deklarovaná výše příjmu je považována za ověřenou v případech, kdy výrazně převyšuje modelový odhad).

NEDOSTATKY V OBLASTI VÝDAJŮ

Nedostatky ve zjišťování výdajů

- Zjišťování výdajů pouze souhrnnou částkou bez rozlišení jednotlivých typů výdajů (např. výdajů na bydlení) a následné neověření výše jednotlivých položek výdajů.

Nedostatky v ověřování výdajů

- Nedostatečné postupy pro ověření výše jednotlivých položek pravidelných výdajů spotřebitele (např. výpisy z bankovního účtu atd.).
- Zavedení a uplatňování postupu porovnávání deklarovaných výdajů na život⁶ a výdajů na bydlení s částkami životního minima dle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a částkami normativních nákladů na bydlení dle nařízení vlády⁷, když tyto hodnoty nereflektují pravidelné výdaje konkrétního spotřebitele a ostatních členů jeho domácnosti.
- Zavedení a uplatňování postupu porovnávání deklarovaných výdajů na život a výdajů na bydlení s interně stanovenými paušálními hodnotami, které nereflektují pravidelné výdaje konkrétního spotřebitele a ostatních členů jeho domácnosti.
- Ověření pouze vybraných typů pravidelných výdajů.
- Neověření specifických pravidelných výdajů (např. školné, výživné, náklady zdravotní péče atd.).
- Nezohlednění jednotlivých typů pravidelných výdajů, patrných z výpisů z bankovního účtu nebo jiných podkladů, i když jimi NPSÚ disponuje.

⁴ Např. zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Účelově určené příjmy, nelze využít pro splácení neúčelového úvěru, resp. tyto příjmy lze při posuzování úvěruschopnosti zohledňovat pouze v souvislosti s konkrétními výdaji.

⁶ Výdaji na život jsou myšleny pravidelné měsíční výdaje na běžný provoz domácnosti spotřebitele (např. na jídlo, ošacení, dopravu atd.).

⁷ Normativní náklady na bydlení ve smyslu zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění zákona č. 456/2022 Sb.

- Zavedení a uplatňování postupu krácení nákladů na bydlení bez ověření relevantních informací (např. zohlednění deklarovaného příjmu další osoby v domácnosti do výpočtu disponibilní příjmu spotřebitele).
- Absence postupů a pravidel pro zohlednění rizik spojených s informací, že spotřebitel je hazardním hráčem.

Nedostatky automatizovaných modelů

- Využití nerelevantních a/nebo neaktualizovaných vstupních dat pro kalibraci modelu.
- Absence nebo nedostatečná dokumentace ke kalibraci a rekalibraci modelu (např. model, jehož hlavními zdroji dat jsou normativní nebo paušálně stanovené částky výdajů).

NEDOSTATKY V OBLASTI FINANČNÍCH ZÁVAZKŮ

Nedostatky v ověření závazků

- Nezhlednění skutečného dluhového zatížení, patrného ze získaných informací a podkladů (např. z výpisů z bankovního účtu, smlouvy nebo poštovní poukázky) ve výpočtu disponibilního příjmu spotřebitele.
- Neprovádění dotazů do úvěrových registrů pro spolehlivé ověření finančních závazků spotřebitele.
- Absence postupů a pravidel pro ověření výše finančních závazků člena domácnosti/spolužadatele, jehož deklarovaná výše příjmu vstupuje do výpočtu disponibilního příjmu spotřebitele.

Nezhlednění otevřených žádostí

- Absence postupů a pravidel pro zohlednění aktivních žádostí u jiných poskytovatelů spotřebitelského úvěru, na základě kterých může dojít ke zvýšení budoucí dluhové zátěže spotřebitele.

Nezhlednění finanční zátěže z balonové splátky

- Absence postupů a pravidel pro zohlednění balonové splátky, včetně všech souvisejících nákladů v rámci posouzení úvěruschopnosti spotřebitele.

4. OČEKÁVÁNÍ ČNB V OBLASTI ZAVEDENÍ A UDRŽOVÁNÍ POSTUPŮ A PRAVIDEL PRO POSUZOVÁNÍ ÚVĚRUSCHOPNOSTI SPOTŘEBITELE

ČNB očekává, že NPSÚ za účelem naplnění definovaných zákonných požadavků a při zohlednění výše uvedených detekovaných nedostatků zavedou a budou udržovat (uplatňovat) komplexní postupy a pravidla pro zjišťování, ověření a posouzení informací o příjmech, výdajích a finančních závazcích spotřebitele, včetně způsobu plnění dosavadních dluhů, a dalších relevantních informací tak, aby bylo vyloučeno poskytování spotřebitelského úvěru na základě neověřených údajů nebo spotřebitelům, jejichž disponibilní příjem je nedostatečný. Tyto postupy a pravidla musí rovněž zohledňovat rizika spojená s možnou změnou tržních podmínek majících vliv na budoucí výdaje spotřebitele (např. zvýšení cen nájmu, energií, inflace atd.).

Automatizované modely jsou nástrojem využitelným v rámci procesu posouzení úvěruschopnosti za podmínky, že naplňují požadavky ZSÚ, jsou dostatečně účinné a jejich využití při ověření informací je přiměřené dané situaci.

V případě, že součástí zavedených postupů a pravidel pro posuzování úvěruschopnosti spotřebitele je i automatizovaný model, je třeba, aby NPSÚ zajistil zejména:

- Kvalitu vstupních dat, jež musí být pro účely daného modelu a ve vztahu k posuzované cílové skupině spotřebitelů a daným ekonomickým podmínkám aktuální, relevantní a ověřitelná.
- Rekonstruovatelnost fungování a výstupů modelu – NPSÚ musí uchovávat úplnou dokumentaci týkající se vytvoření a fungování modelu a tvorby jeho konkrétních výstupů, včetně popisu konstrukce modelu, metodických předpokladů, použitých datových zdrojů, dokumentace fungování modelu a způsobu využití jeho výstupů v procesu posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, a to včetně všech případných předchozích verzí ve smyslu požadavků ustanovení § 78 ZSÚ. Tato dokumentace musí umožnit zpětné ověření rozhodovacích procesů a vývoje modelu v čase.
- Pravidelné hodnocení vhodnosti a účinnosti nastaveného modelu z hlediska požadavků ZSÚ.